

УДК 316.66-055.2(735.217.2):[378.4.096:61]УДГ«189»
DOI 10.32840/1992-5786.2019.63-1.5

А. К. Куліченко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету

ВНЕСОК ЖІНОК БАЛТИМОРА У СТВОРЕННЯ ТА ВІДКРИТТЯ МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ УНІВЕРСИТЕТУ ДЖОНЗА ГОПКІНЗА НАПРИКІНЦІ ХІХ СТ.

Статтю присвячено висвітленню діяльності жінок Балтимора наприкінці ХІХ ст. З'ясовано, що затримка відкриття медичної школи та лікарні, що за заповітом Джонса Гопкінза мали доповнювати одна одну, була спричинена певними обставинами. По-перше, географічне розташування майбутніх освітньої та соціальної установ уповільнювало будівництво. По-друге, керівництво університету Джонса Гопкінза спіткали фінансові труднощі. Констатовано, що саме друга обставина активізувала діяльність жінок Балтимора. Так, наприкінці 1880-х з'явився жіночий гурток «Вечір п'ятниці». Також встановлено, що зазначений гурток створив жіночу школу Брін-Мор у Балтиморі та активно допомагав іншим американським освітнім закладам.

Крім того, у розвідці сфокусовано увагу на відомій персоналії Балтимора кінця ХІХ ст. – Мері Елізабет Герретт. Завдяки її зусиллям було відкрито медичну школу університету Джонса Гопкінза, та американські жінки отримали можливість здобувати медичну освіту й брати участь в інших видах суспільної діяльності на рівні з чоловіками.

Варто зазначити, що на чолі з Мері Елізабет Герретт було створено комітет жіночого медичного фонду, який залучив представниць жіночої статі майже з усієї Північної Америки для збору коштів на відкриття медичної школи університету Джонса Гопкінза.

З'ясовано, що разом із зібраними необхідними коштами комітет жіночого медичного фонду надав керівництву університету Джонса Гопкінза певні пропозиції щодо здобуття американськими жінками медичної освіти. Проте президент університету Джонса Гопкінза Деніел Койт Гілмен із радістю попечителів, не бажаючи йти на поступки, оголосили про досить велику на той час іншу суму, сподіваючись, що жінки Балтимора будуть не в змозі її зібрати. Визначено, що Мері Елізабет Герретт особисто передала необхідні кошти разом із революційними для того часу пропозиціями щодо жіночої медичної освіти. Після довгих численних дискусій та голосування ради попечителів університету Джонса Гопкінза відбулося відкриття медичної школи університету Джонса Гопкінза у 1893 р. зі специфічними для кінця ХІХ ст. умовами для вступу.

У подальшому важливого значення набуває з'ясування організаційно-просвітницької діяльності так званої «Великої четвірки» лікарів-засновників медичної школи – Вільяма Велча, Вільяма Ослера, Вільяма Гольстеда та Говарда Келлі наприкінці ХІХ ст. – початку ХХ ст.

Ключові слова: медична школа університету Джонса Гопкінза, заповіт Джонса Гопкінза, створення, відкриття, жінки Балтимора, Мері Елізабет Герретт, гурток «Вечір п'ятниці», комітет жіночого медичного фонду, підготовчий медичний курс.

Постановка проблеми. Впродовж майже 130 років (кінець ХІХ ст.–20-ті рр. ХХІ ст.) медична школа університету Джонса Гопкінза є успішною освітньою установою та одним із еталонів не тільки американської, а й світової освіти у галузі медицини. Варто зазначити, що цієї школи могло б і не бути, якби жінки Балтимора не допомогли. Справа у тому, що за заповітом балтиморського багатія та мецената Дж. Гопкінза (1795–1873) медичну школу університету Джонса Гопкінза мали відкрити раніше, ніж у 1893 р. [7, с. 122]. Так сталося, що великі кошти, які він залишив на відкриття зазначеного освітнього закладу, виявилися недостатніми.

В. Джарретт II зазначає: «Довгоочікуване відкриття медичної школи, названої на честь містера Гопкінза, відкладалося через економічний

спад наприкінці 1880-х рр, під час якого залізниця Балтимора й Огайо (Baltimore та Ohio (B & O) railroad), велику частину фінансової підтримки від якої спрямовували на створення школи, зупинила виплати дивідендів. Грошей на відкриття школи практично не було» [3, с. 21]. Тож тогочасне керівництво університету Джонса Гопкінза мало на меті знайти додаткові джерела фінансування, щоб виконати заповіт повністю.

Прикметно, що для США кінець ХІХ ст. ознаменував інтенсифікацію жіночого руху, оскільки американські заможні жінки, дружини багатіїв, спадкоємиці відомих династій намагалися допомагати різним навчальним та соціальним закладам. У більшості випадків така допомога була успішною й результативною. Одним із прикладів співпраці американських жінок і закладу вищої освіти

є відкриття медичної школи університету Джонза Гопкінза (1893 р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання про американський жіночий рух, жіноче меценатство та медичну школу університету Джонза Гопкінза кінця XIX ст. неодноразово зверталися зарубіжні дослідники, зокрема Р. Байрн, К. Гемберлінг, В. Джарретт II, Н. МакКолл, Л. Мукау, В. Ослер, А. Чесні та інші. Однак, аналіз науково-педагогічних доробків вітчизняних дослідників виявив відсутність комплексного висвітлення зазначеної проблеми.

Мета статті – з'ясувати внесок жінок Балтимора у створення й відкриття медичної школи університету Джонза Гопкінза наприкінці XIX ст. та представити відому персоналію Балтимора, яка допомогла з'явитися медичній школі університету Джонза Гопкінза – Мері Елізабет Герретт.

Виклад основного матеріалу. За словами Л. Мукау, «у XIX ст. існував суспільний стереотип, що жінки були занадто легковажними й тендітними, щоб опанувати на повну силу медичну освіту, з її «кривавим» зосередженням на анатомії людини та хворобах. Однак, такі настрої були здебільшого пов'язані з мізогінією (жінконенависництвом – А.К.) та жіночою дискримінацією. Навіть Американська медична асоціація, заснована у 1846 р., забороняла жінкам бути її членами до 1915 р.» [7, с. 119–120].

К. Гемберлінг зазначає, що «незважаючи на збільшення жіночої громадської участі на початку та у середині XIX ст., масштабна діяльність американського феміністського руху не відновлювалася до кінця XIX ст. – початку XX ст.» [2, с. 54]. Проте, все ж були поодинокі випадки жіночої участі у певних подіях, зумовлених об'єктивними причинами – брак коштів на створення й відкриття медичної школи.

У буклеті медичної школи університету Джонза Гопкінза йдеться, що «старі традиції й нові методи є визначальними для освітнього закладу, який до певної міри було засновано у відповідь на різноманітні стандарти медичної освіти того часу. Це – перша американська медична школа з досить радикальною ідеєю для першого набору студентів, що відбувся більше ста років тому» [4].

Укажемо, що медична школа університету Джонза Гопкінза з самого початку пов'язана з лікарнею Джонза Гопкінза, відкриття якої відбулося у 1889 р. Як і медичну школу, так і лікарню спіткали серйозні фінансові труднощі ще до заснування, оскільки керівництво бажало мати повністю обладнану лікарню до прийому пацієнтів та майбутніх студентів [4]. Проте, Л. Мукау зауважує, що «відкриття лікарні Джонза Гопкінза було відкладено на 13 р. після створення університету в 1876 р. По-перше, затримка відбулася через повільне будівництво, якому перешкоджали

піски та підземний потік. Все це ускладнювало процес зведення фундаментів. По-друге, після завершення будівництва лікарні лише деякі члени найпершої ради попечителів були живі. <...> По-третє, одночасне відкриття лікарні та медичної школи відкладали через брак фінансування будівництва, що було пов'язане з інтересами залізниці Балтимора й Огайо. Керівництво університету Джонза Гопкінза планувало одночасно відкрити ці дві установи у 1889 р.» [7, с. 123, 125]. Створення та відкриття медичної школи стало можливим завдяки багатьом жінкам Балтимора, серед яких була Мері Елізабет Герретт (1854–1915) [4]. На думку А. Чесні, почесного професора, декана медичної школи університету Джонза Гопкінза у 1929–1953 рр.: «Цій жінці, більше ніж будь-якій іншій людині, за винятком самого Дж. Гопкінза, медична школа зобов'язана своїм існуванням» [1].

Мері Елізабет Герретт була донькою Джона Ворка Герретта – президента залізниці Балтимора й Огайо, заможного балтиморського мецената та філантропа [3, с. 22; 7, с. 123]. Вона завжди виступала за право жінок на освіту, заснувавши жіночу школу Брін-Мор у Балтиморі (штат Меріленд) і спрямовуючи кошти для розвитку коледжу Брін-Мор (штат Пенсільванія) та медичної школи університету Джонза Гопкінза [5].

В. Джаррет II пояснює, що «від Мері, як від жінки, зовсім не очікували, що вона буде займатися сімейним бізнесом, і вона цього не робила. Проте її батько знав, що у доньки гострий розум і хороша ділова хватка. Він часто брав її з собою у ділові подорожі як у Сполучених Штатах, так і за кордон, тож на формування її світогляду впливали титани тогочасного ділового світу. Вона бачила, як її батько веде переговори з цими людьми день за днем і розуміла, що битва зазвичай переходила на той бік, де було поставлено цілі, які треба було досягти, й заздалегідь розроблено план щодо досягнення цих цілей. Вона ефектно використовувала цей досвід пізніше» [3, с. 22].

Відсутність освіти у Мері Елізабет Герретт через її гендерну належність призвели до обмеження певної діяльності. Однак, ці обмеження не завадили їй працювати на користь інших жінок, для яких ці можливості стали доступними. Після смерті свого батька у 1884 р. Мері Елізабет Герретт спрямувала свою частину спадку для реалізації багатьох планів [5]. Так, Н. МакКолл, працівниця архіву медичних закладів університету Джонза Гопкінза, вважає, що Мері Елізабет Герретт «спрямувала своє багатство на забезпечення ділових та освітніх можливостей для жінок у всіх сферах життя й була особливо зацікавлена у наданні допомоги жінкам стати самодостатніми і фінансово незалежними» [6].

Витонченість думок, жага до життя та бажання допомагати стали ключовими позиціями для п'я-

тьох балтиморських жінок наприкінці 1870-х рр., які створили гурток «Вечір п'ятниці» (Friday evening). Мері Елізабет Герретт, Марта Кері Томас, Мері МакКолл Гвінн, Елізабет Табор Кінг та Джулія Ребекка Роджерз зустрічалися кожної п'ятниці ввечері й розмовляли про живопис, мистецтво, літературу й поезію [3, с. 22–23]. Цих жінок виховували у заможних будинках. Крім того, вони мали прогресивних та освічених батьків. Їх першим спільним зусиллям було створення жіночої школи Брін-Мор у Балтиморі [5].

Як зазначає В. Джарет II: «Це була надзвичайна група жінок, які поєднували багатство й соціальне становище із пристрасною до поліпшення становища багатьох американських жінок та знали як це зробити. Крім того, батьки чотирьох із п'яти жінок були у раді попечителів університету Джонса Гопкінза [3, с. 22].

Тож, дізнавшись про фінансову кризу, яка могла б негативно позначитися на репутації університету Джонса Гопкінза, молоді жінки отримали унікальну нагоду попрацювати над двома благородними справами – надати американським жінкам право здобувати освіту й урятувати університет від краху. Від батьків жінки добре знали глибину університетської кризи – без додаткових джерел фінансування відкриття медичної школи було неможливим. [3, с. 24]. Після того, як жіноча школа Брін-Мор запрацювала, на порядку денному гуртка «Вечір п'ятниці» стало створення комітету жіночого медичного фонду з метою збору коштів для відкриття медичної школи університету Джонса Гопкінза [5]. Хоча, як зауважує Н. МакКолл, ще «у 1887 р. президент Гілмен і рада попечителів університету відмовилися від пропозиції Герретт щодо щорічної пожертви у розмірі 35 000 американських доларів на фінансування спільного навчання чоловіків та жінок» [6].

2 травня 1890 р. у маєтку Елізабет Таборг Кінг було розпочато кампанію комітету жіночого медичного фонду (Women's Medical Fund Campaign), що мала національний масштаб. Справа у тому, жінки Балтимора залучили до співпраці комітети у великих містах східного узбережжя: Чикаго, Сент-Луїсі, Мілуокі, Тихоокеанського узбережжя; дружин впливових політиків, серед яких була перша леді, місіс Бенджамін Гаррісон, місіс Джон Квінзі Адамс і місіс Леланд Стенфорд; американських видатних жінок, провідних культурних і літературних діячів та відомих тогочасних феміністок. Як наслідок, діяльність цього комітету стала успішною у досягненні поставлених цілей [3, с. 24].

Майже через півроку, наприкінці жовтня 1890 р., комітет жіночого медичного фонду передав раді попечителів університету Джонса Гопкінза кошти у розмірі 100 000 американських доларів, з яких половина суми належала Мері Елізабет Герретт, і спеціальну умову щодо прийняття жінок до май-

бутньої медичної школи на рівних умовах із чоловіками. Рада попечителів формально прийняла кошти та умову, проте через деякий час повідомила балтиморським жінкам, що медичну школу неможливо відкрити без додаткових коштів у розмірі 500 000 американських доларів [3, с. 25].

В. Джарет II констатує, що «ні університет, ні комітет жіночого медичного фонду не змогли б зібрати необхідну суму протягом наступних двох років (1891–1892 рр. – А.К.). Тож Мері Елізабет Герретт запропонувала особисто надати кошти у розмірі 307 000 американських доларів, щоб відкрити медичну школу, але з новими пропозиціями щодо жіночої медичної освіти. Тож, медична школа мала стати повноцінним закладом освіти з 4-річним курсом навчання, який наприкінці навчання гарантував випускникам ступінь із медицини; всі абітурієнти мусили мати ступінь бакалавра та ґрунтовні знання з хімії, біології, фізики. Крім того, майбутні студенти мали знати французьку та німецьку мови, які на той час були використовували наука. Також Мері Елізабет Герретт наполягала на тому, щоб університет публікував у кожному річному огляді цю угоду. Якщо ж університет порушить умови у майбутньому, гроші повинні бути повернуті їй із відсотками або ж перераховані коледжу Брін-Мор» [3, с. 25].

На різдвяний святвечір 1892 р. рада попечителів проголосувала за пропозиції Мері Елізабет Герретт. Потім були ще шість інтенсивних тижнів уточнення й обговорення умов між тогочасним президентом університету Денієлом Койтом Гілменом, радою попечителів, Мері Елізабет Герретт та професорсько-викладацьким складом майбутньої медичної школи [3, с. 25]. Президента Гілмена відверто хвилювали пропозиції Мері Елізабет Герретт. Він боявся, що запропоновані положення можуть зашкодити діяльності університету у майбутньому. Одразу після голосування ради попечителів керівництво університету відправило професора Велча у якості посередника для переговорів із Мері Елізабет Герретт, але зустрічі були безрезультатними. Згодом у листі меценат зазначила, що її умови не будуть перешкоджати розвитку закладу вищої освіти [7, с. 126]. Тому 22 лютого 1893 р. було оголошено, що в жовтні того ж року буде відкрито довгоочікувану медичну школу [3, с. 25].

Проте, за В. Джаретом II, такі «дії Мері Елізабет Герретт стали першим прикладом примусової філантропії, де меценат використовував кошти як зброю для примусових соціальних змін» [3, с. 26].

Президент університету Джонса Гопкінза Гілмен заклав підвалини освітньої бази майбутньої медичної школи після отримання благодійних коштів. Він був занепокоєний відсутністю фундаментальних знань із біології, хімії,

фізики, наукових мов (мається на увазі німецька та французька – А.К.) у студентів, які вивчали медицину. Тож Гілмен організував «підготовчий медичний курс» (preliminary medical course) на філософському факультеті, створивши стандарт, який зрештою став головним для вступу до багатьох медичних навчальних закладів у США. Його діяльність вплинула на Мері Елізабет Герретт, яка дозволила приймати до медичної школи лише тих претендентів, чия підготовка була еквівалентом підготовчого медичного курсу університету Джонса Гопкінза. Беззаперечно у 1890-х рр. така новація викликала розчарування, проте затримка відкриття медичної школи дозволила створити необхідні умови для навчання й зібрати відмінний професорсько-викладацький склад [4].

На знак пошани й вдячності щодо відкриття медичної школи рада попечителів університету Джонса Гопкінза у 1904 р. вирішила замовити портрет Мері Елізабет Герретт, яка, у свою чергу, виявила бажання увіковічити на полотні чотирьох чоловіків-засновників медичної школи. Прикметно, що ці дві картини висять поряд і досі у бібліотеці Велча університету Джонса Гопкінза [3, с. 26].

Висновки і пропозиції. Відкриттю медичної школи університету Джонса Гопкінза у 1890-х рр. передувало багато подій. Керівництво університету Джонса Гопкінза спершу мало на меті відкрити відразу і лікарню, і медичну школу. Оскільки існування медичної школи було б неможливим без медичного закладу, де майбутні спеціалісти застосовували б теоретичні знання на практиці – на реальних життєвих прикладах. Проте, лікарню Джонса Гопкінза відкрили у 1889 р., а медичну школу – у 1893 р.

Існують дві офіційні версії затримки відкриттів. По-перше, для будівництва вищезазначених закладів було обрано невдале місце з пісками та підземними водами, по-друге, на будівництво не було достатньо коштів, хоча меценат Джонс Гопкінз, іменем якого названо університет, медичну школу та лікарню, залишив чималі гроші для виконання свого заповіту.

Наприкінці 1880-х активно благодійною діяльністю почали займатися жінки Балтимора, зокрема Мері Елізабет Герретт на чолі з гуртком «Вечір п'ятниці». Вони відстоювали право американських жінок на освіту та інші види суспільної діяльності на рівні з чоловіками. Тож ситуація навколо відкриття медичної школи Джонса Гопкінза стала гарною нагодою для жінок Балтимора реалізувати свої плани. Так, комітет жіночого медичного фонду, залучивши представниць жіночої статі майже з усієї Північної Америки, зібрав необхідні кошти для будівництва та відкриття медичної

школи Джонса Гопкінза. Проте керівництво університету Джонса Гопкінза, не бажаючи йти на поступки, оголосило про досить велику на той час суму, сподіваючись, що жінки Балтимора будуть не в змозі її надати. Однак, Мері Елізабет Герретт це вдалося. Вона особисто передала необхідні кошти разом із революційними для того часу пропозиціями щодо жіночої медичної освіти. Після численних дискусій та голосування ради попечителів університету Джонса Гопкінза зацікавлені сторони – Мері Елізабет Герретт і керівництво університету Джонса Гопкінза – дійшли до консенсусу. Результатом цього тривалого процесу стало відкриття медичної школи університету Джонса Гопкінза у 1893 р. зі специфічними для кінця XIX ст. умовами для вступу.

Перспективами подальших досліджень є висвітлення організаційно-просвітницької діяльності так званої «Великої четвірки» лікарів-засновників медичної школи – Вільяма Велча, Вільяма Ослера, Вільяма Гольстеда та Говарда Келлі наприкінці XIX ст. – початку XX ст.

Список використаної літератури:

1. Chesney A.M. The Johns Hopkins Hospital and The Johns Hopkins University School of Medicine: A Chronicle. Volume 1, 1867–1893. Baltimore, MD: Johns Hopkins Press, 1943. 318 p.
2. Gemberling K. Feminine Agendas: The Historical Evolution of Feminism as Reflected in the Content of American Women's Magazines. *Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*. 2014. № 5 (2). P. 51–58.
3. Jarrett W.H. Raising the bar: Mary Elizabeth Garrett, M. Carey Thomas and The Johns Hopkins Medical School. *Proceedings (Baylor University Medical Center)*. 2011. № 24 (1). P. 21–26.
4. Johns Hopkins University School of Medicine. Academic year 2013–2014. URL: https://www.hopkinsmedicine.org/som/students/academics/catalog/SOMCatalog_1314.pdf.
5. Mary Garrett Family Papers. URL: http://dla.library.upenn.edu/dla/pacscl/ead.pdf?id=PACSCL_BMC_USPBmBMC197001.
6. McCall N. Hopkins History: Mary Elizabeth Garrett, Founding Benefactor of the School of Medicine. *Johns Hopkins University Gazette*. February 12, 2001. Vol. 30. № 21. URL: <http://pages.jh.edu/~gazette/2001/feb1201/12garret.html>.
7. Mukau L. Johns Hopkins and the Feminist Legacy: How a Group of Baltimore Women Shaped American Graduate Medical Education. *American Journal of Clinical Medicine*. 2012. Vol. 9. №. 3. P. 118–127.

Kulichenko A. The Baltimore Women's Contribution to Establishing and Opening of Johns Hopkins University School of Medicine at the End of the 19th century

The article deals with the highlighting of activity of the Baltimore women at the end of the 19th century. It also reveals that there have been two circumstances that have delayed establishing and opening of the School of Medicine and the Hospital. Firstly, the geographical location of future educational and social establishments was unfavorable. Secondly, the leadership of Johns Hopkins University had financial problems. Note that it was the second circumstance that intensified the activities of the Baltimore women. Thus, in the late 1880s, the women group "Friday Evening" appeared. They established the Bryn Mawr School for girls in Baltimore and actively helped other American educational institutions.

Moreover, the author focuses on the well-known personality of Baltimore at the end of the 19th century – Mary Elizabeth Garrett. She did her best to open Johns Hopkins University School of Medicine and gave American women an opportunity to obtain medical education and participate in other types of social activities together with men.

Besides, Mary Elizabeth Garret organized the Women's Medical Fund Committee and involved women from almost all of North America to raise funds for the opening of Johns Hopkins University School of Medicine.

When the necessary sum of money was collected the Committee provided Johns Hopkins University with it and some propositions concerning medical education for women. However, a president of University Daniel Coit Gilman and the board of trustees didn't want to involve women into medical education, announcing another sum of money. They hoped that the Baltimore women wouldn't be able to collect it. Thus, Mary Elizabeth Garrett personally gave both the necessary sum and new proposals for women's medical education that were revolutionary at that time. After long discussions and voting Johns Hopkins University School of Medicine was opened in 1893 with the specifics admission requirements for the end of the 19th century.

On the prospects of further scientific research, we are going to focus on the organizational and educational activities of the "Big Four" that included William Welch, William Osler, William Halsted, and Howard Kelly. They were the most powerful professors in Johns Hopkins University School of Medicine at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century.

Key words: *Johns Hopkins University School of Medicine, will of J. Hopkins, establishing, opening, Baltimore women, Mary Elizabeth Garrett, group "Friday Evening", Women's Medical Fund Committee, preliminary medical course.*